

gionem catholicam; siquidem divina revelatio ex Deo ipso et rerum creatione initium sumit: ergo...

Resp. dist. ant. Invenietur mirus concentus *apparens*, trans.; concentus *verus et realis*, neg. Quamlibet harmoniam Gioberti excogitare et obtrudere velit inter relationis procesum ac proprii systematis idealem formulam: *Ens creat existentias*; inconcussum semper erit, hunc harmonicum concentum, si existit, apparentem tantum, non realem ac verum esse posse: 1.º quia hocce systema, ut vidimus, viam sternit pantheismo, a quo divina revelatio potissimum abhorret; 2.º quia, si revelationis verba et sententiam amplectimur, inficiandum nobis est, Deum posse intuitione cognosci ab homine, dum mortalem vitam agit; 3.º quia ex eadem revelatione habemus, nos finitas rerum naturas non in earum creatione vel in Deo intueri aut cognoscere, sed potius Deum et creationem ex creaturis et per creaturas agnoscere; *invisibilia namque Dei per ea, quæ facta sunt, intellecta conspiciuntur; sempiterna quoque virtus ejus et divinitas.*

SCHOLIUM

Ex hucusque disputatis facile perspicies, ontologicum systema intuitionis divinæ tres gradus vel phases obtinere, non secus ac supra adnotavimus circa systema ontologicum idearum innatarum. Atque Mallebranche, Gioberti et Schelling tres illas manifestationes seu evolutiones systematis intuitionis divinæ exprimunt, ad quos proinde revocare licet reliquos philosophos, qui ad præfatum systema magis vel minus accedunt, inter quos connumerandus Plotinus cum universa schola neoplatonica, Jordanus Bruno ac omnes ferme pantheismi propugnatores ¹.

¹ Circa integrum articulum consule *Estudios*, etc., lib. 4.º, cap. vi, vii et viii, et lib. 5.º passim.

ARTICULUS TERTIUS

De schola psychologica.

Scholam psychologicam eam nunc dico, quæ assertit, ideas omnes integramque hominis cognitionem ex subjecto ipso cogitante profluere. Quæ res, si cui, maxime Fichte congruit, cujus theoria idealogica ad sequentia breviter revocari potest:

1.º Initium, fundamentum ac ultima perfectio scientiæ et cognitionis humanæ in *to ego* quærendum ac constituendum est.

2.º Sed *to ego* dupliciter potest considerari: 1.º prout includit et exprimit manifestationem singularem ac determinatam conscientiæ, quod constituit et dicitur *ego empiricum*; 2.º quatenus ab omni elemento, tam subjectivo, quam objectivo, abstrahitur ac separatur, ac proinde resultat pura cogitatio nullum subjectum nec objectum exprimens, atque hac ratione constituitur *ego purum*.

3.º *Ego purum* libera ac infinita activitate præditum existit, ex qua emergit cognitio mundi, Dei ac ipsius animæ, immo et realitas, quæ eisdem congruit: etenim hujusmodi omnia existentiam accipiunt seu *ponuntur*, quatenus cognoscuntur per *to ego*.

4.º Itaque, dum *ego purum* seipsum cognoscit vel considerat tamquam subjectum cogitationis, seipsum *ponit*, id est, existentiam accipit anima cogitans, et constituitur *ego empiricum*; dum idem *ego purum* se cognoscit ac *ponit* tamquam a subjecto cogitante distinctum, efformat existentiam mundi, qui quoad rem nihil est aliud quam ipsum *ego*, quatenus seipsum percipit tamquam *non ego*.

5.º Omnis ergo realitas, sive mundi, sive ipsius animæ, sive Dei, est realitas pure phænomenalis; anima enim, mundus et Deus nihil sunt aliud quam *ego purum* diversimode consideratum, nullaque res habet aliam realitatem quam quæ ipsi potest tribui per cogitationem.

THESIS

Theoria idealogica Fichte absurdis et impietatibus scatet.

Prob. 1.º Hæc theoria tota innititur hypothese cogitationis puræ, id est, cogitationis existentis absque subjecto cogitante et absque objecto cogitato. Quod quam sit absurdum, nemo est, qui non videat; cogitatio namque nec concipi quidem potest ut realis, nisi simul existat *aliquis, qui cogitet*, et *aliquid, quod cogitetur*.

2.º Supponit, cogitationem seu cognitionem hominis esse causam efficientem seu producentem res cognitatas, idque ipsa cognitione, quod solius Dei proprium est; proinde divinitatem homini non minori absurditate quam impietate tribuit.

3.º Cum juxta hocce systema anima *ponatur* et existat per cogitationem, sequitur, cogitationem existere ante animam, quæ cogitat. Similiter in eo systemate Deus non solum *ponitur* vel accipit existentiam incipiendo esse, quod impium est et insanum, sed præterea existit per cogitationem, qua *ego* seipsum percipit tamquam causam omnis cogitationis; ac proinde Deus nihil est aliud quam modificatio quædam seu modus essendi *τὸ ego*, quod profecto absurditatem ac impietatem auget.

4.º Denique Fichte pugnantia loquitur et sibi contradicit in suo systemate, quod pantheismum simul ac nihilismum continet. Pantheismum quidem, quia anima, mundus et Deus ipse phænomenalem tantum realitatem habent, si quam habent; nam unum idemque sunt cum *ego puro*. Nihilismum vero, quia, cum ego purum, cum quo identificantur anima, mundus et Deus, constituatur per cogitationem puram ab omni subjecto et objecto præcisam, quæ mera est mentis abstractio, cui nihil respondet in rerum natura; sequitur, *τὸ ego purum* nullam realitatem veram et substantialem involvere, ac proinde nihil revera existere, sed omnia, quæ cogitamus vel cognoscimus, ipsamque *cogitationem pu-*

ram, in somnio quodam posita esse. Quod ipsemet Fichte concedere non veretur, dum scribit: « me circum realitas inconditum somnium conversa est... Et sane hujusmodi somnium intuitio est et cogitatio ».

ARTICULUS QUARTUS

De aliis systematibus idealogicis.

Quoniam existunt idealogica quædam systemata, quæ ad nullam ex perpensis scholis stricto jure pertinet, sed aliquid ex omnibus mutuatur; ea breviter hic expendere libet, priusquam veram idearum originem exponamus.

A) Inter hæc systemata primum locum vindicamus ei, quod *repræsentationis sensibilis* nuncupari potest, quodque hisce summatim continetur:

1.º Intellectus hominis ex ipsa sua natura est facultas quædam vim obtinens ad percipienda objecta vel insensibilia et pure intelligibilia, vel sensibilia ad instar insensibilium.

2.º Hæc autem facultas ad actum secundum non reduci- tur vel actu non operatur, nisi objecto applicetur; nihil etenim mente intelligitur, nisi objectum percipiendum aliqua ratione intellectui præsens fiat.

3.º Ast ad præsentiam istam seu unionem intelligibilem objecti cum intellectu sufficit præsentia objecti in sensu et per sensum, sive id fiat quatenus ipsa sensatio objectum reddit præsens intellectui ut quidam volunt, sive quatenus intellectus objectum contuetur et percipit in imagine sive specie sensibili in imaginatione contenta, ut docet alii ¹.

Hanc theoriam idealogicam, quam Balmes, Liberatore

¹ Etenim Liberatore, qui primus species sensibiles rejicere videtur, easdem in posterioribus editionibus aliquo sensu admittit. At species impressas vel intelligibiles ab intellectu agente elaboratas rejicit.

cum aliis recentioribus amplectuntur et tuentur, in scenam litterariam omnium primus fortasse induxit Gassendi, hæc inter alia scribens: «quo momento phantasia perculsa speciem expressam elicit imaginemve seu similitudinem rei, quæ in sensum incurrerit... eodem momento intellectus ob intimam sui præsentiam cohæsiõnemque cum phantasia rem eandem contuetur». Cæterum hæc teoria, si tertiam assertionem excipias, apprime congruit quoad reliqua omnia cum ea, quam postea exponemus. Interim sit

THESIS

Systema repræsentationis sensibilis rejiciendum est quoad eam partem, qua asserit, intellectum suum objectum percipere immediate in sensu vel repræsentatione sensibili.

Prob. Nihil actu per intellectum percipi potest, nisi quatenus est actu intelligibile; prius est enim saltem natura esse intelligibile quam intelligi, sicut prius est corpus esse visibile quam quod actu videatur; atqui res, prout existunt in sensu vel prout in sensatione continentur et repræsentantur, intelligibiles actu non sunt; ergo... Maj. ex se patet. Prob. min. Fatentibus omnibus philosophis, sicut intelligibilitas primaria, remota et fundamentalis constituitur per realitatem, nam in tantum res intelligi potest, in quantum aliquid reale est; ita intelligibilitas proxima et immediata rei constituitur per universalitatem, objectum namque intellectus est universale: sed res, prout in sensu vel sensatione continentur et repræsentantur, universalitate privantur; quinimmo, apud omnes, quidquid sensu percipitur et repræsentatur, semper est singulare: ergo res, prout sensu continentur et repræsentantur, intelligibilitate actuali non gaudent. Ergo, prout sensu continentur et repræsentantur, immediate attingi et percipi actu nequeunt per intellectum. Ergo, si non tempore, at saltem naturæ ordine, actualis perceptio seu cognitio intelligibilis objecti sensu vel imaginatione contenti et repræsentati necessario exigit ac præsupponit aliquam

causam, cujuscumque tandem naturæ ea sit, quæ rem sensatione vel imaginatione contentam et repræsentatam singularitate exuat et universalem reddat.

B) Ad intermedia systemata revocamus etiam theoriam idealogicam Kant, cujus doctrina, quamvis postremo in scepticismum et idealismum desinat, commune aliquid habet cum schola empirica, cum ontologica ac etiam cum theoria D. Thomæ. Atque, ab hoc incipiendo,

a) Kant cum D. Thoma congruit 1.º quatenus ordinem sensibilem ab ordine intelligibili, facultatem sentiendi a facultate intelligendi prorsus distinguit; 2.º quatenus conceptus seu notiones rerum activitati intellectus tribuit, si hoc ita accipiatur, quod notio, quam de objecto efformat intellectus intelligendo, cujus ope intra mentem continetur et repræsentatur objectum cognitum, realiter distinguatur ab ipso objecto cognito: verbo, quod *idea expressa*, quæ est quasi terminus internus intellectionis, distinguatur ab ipso objecto cognito; 3.º quatenus docet, conceptus esse quasi elementa judicii formati, actualis, expliciti; 4.º quatenus statuit, sensibilitatem materiam ministrare cognitioni intellectus puri, quamvis non eodem sensu ac D. Thomas id accipiat vel explicet.

Attamen ea, in quibus a D. Thoma recedit, numero plura ac graviora sunt, ut utriusque theoriam inspicienti planum fiet.

b) Ad scholam ontologicam accedit, dum docet, formas spatii, temporis, quantitatis, qualitatis, etc., tamquam formas *a priori*, sive sensibilitatis, sive intellectus, habendas esse. Id namque quid aliud est in rei veritate, nisi adstruere ipsarum præexistentiam in mente, ac proinde ideas innatas?

c) Cum schola empirica illud habet commune: 1.º quod supponat, quamcumque hominis cognitionem a sensibus quoad materiam proficisci; 2.º quod statuatur, realitatem objectivam rerum pure spiritualium et insensibilium, ut est Deus, certo a nobis cognosci non posse. Quin etiam longius